

Els ullals

(ALDC, I, 50. Els ullals)

La situació de les 'dents que estan a cada costat de les incisives' és a l'origen de la denominació *ullals* (alg. *dents de l'ull*), és a dir, que estan sota dels ulls, motivació que es repeteix en altres llengües romàniques (fr. [*dents*] *oeillères*, it. *denti occhiali*, oc. *dènts de l'uei*). La forma punxeguda, a través d'una metàfora o una metonímia, també s'ha mostrat productiva: comparació amb un clau (*claus*), amb les dents dels cans ([*dents*] *canines*, *cadines*) o dels verros (*verracos*, 181) o bé amb una columneta, potser a través del mossàrab, de l'arag. ant. (*colomello*) o del castellà

(*colmillo* < llat. vg. COLUMELLUS, derivat de COLUMELLA). La utilitat de trencar les avellanes explica la formació (*dents avellaners*), funció atribuïda també al *queixal del seny* (vg. mapa 49). A grans trets, trobem una àrea de *ullals* (cat. oriental peninsular), una altra de *canines* (cat. nord-occ.) i una altra de *claus* (valencià, tortosí i balear, que tants altres mots comparteixen enfront del cat. central: *bres* 'bressol', *cementeri* 'cementiri', *morro* 'llavi', *calces* 'mitges', *torcar* 'eixugar, netejar, etc.').

